

Роль державної міграційної політики у забезпеченні прав і захисту біженців під час воєнного конфлікту

Чупринський Борис Олександрович¹, Грачук Вадим Сергійович²,
Карпінська Наталія Володимирівна³

Опубліковано	Секція	УДК
04.12.2023	Право	341.43:061.2:355.01(477)

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10254647>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Державна міграційна політика відіграє важливу роль у забезпеченні прав і захисту біженців під час воєнного конфлікту, створюючи основу для їхньої безпеки та правової підтримки і визначаючи доступ до необхідних для життя ресурсів. Дослідження спрямоване на розкриття цієї ролі, для чого було розглянуто особливості сучасного стану біженців в Україні й окреслено їхні права, з'ясовано нормативно-правове забезпечення реалізації державної міграційної політики та виокремлено її цілі, засоби реалізації, принципи і пріоритети, проаналізовані труднощі та перешкоди під час воєнного конфлікту. При проведенні дослідження були використані загальнонаукові методи пізнання, зокрема критичний аналіз наявної наукової літератури з питань міграційної політики, упорядкування даних, пов'язаних із систематизацією пріоритетів її реалізації, а також встановлення причинно-наслідкових зв'язків для виявлення труднощів і перешкод, викликаних недосконалістю законодавства у цій сфері. Зазначено, що цілі, засоби реалізації та основні принципи визначають напрям управління міграційними процесами в Україні з метою забезпечення безпеки, захисту прав людини та сприяння стабільності й розвитку суспільства. Основний акцент зроблено на захисті та підтримці постраждалих від конфлікту і на зменшенні гуманітарних наслідків воєнної агресії. Було з'ясовано, що чинна державна міграційна політика створює труднощі у реалізації прав і захисті постраждалих від війни людей, ускладнюючи процедури отримання ними статусу біженця та утруднюючи переміщення, включно з виїздом та поверненням у країну. Такі проблеми погіршують якість життя та безпеку біженців, скорочуючи можливості доступу до основних прав та засобів існування. Для поліпшення міграційної політики необхідно створити прозоріші та ефективніші процедури отримання статусу біженця, розробити безпечні шляхи переміщення та повернення людей, які покинули країну, а також покращити умови життя вимушених переселенців.

¹к.ю.н., доцент кафедри кримінального права і процесу, юридичного факультету, Волинського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна, chuprinskij.boris@vnu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0001-8015-9908>

²асистент кафедри кримінального права і процесу, поліграфолог, психолог, кафедри кримінального права і процесу, юридичного факультету, Волинського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна, v.grachuk@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0002-1696-2485>

³д.ю.н., професор кримінального права і процесу, кафедра кримінального права і процесу, юридичний факультет, Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна, n.karpinska@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-9658-3623>

Ключові слова: соціально-політичні конфлікти, міграція, врегулювання конфліктів, транскордонна співпраця, шукачі захисту.

The Role of State Migration Policy in Ensuring the Rights and Protection of Refugees during Military Conflict

Annotation. The State migration policy plays an important role in ensuring the rights and protection of refugees during armed conflict, creating a framework for their security and legal support and determining access to the resources necessary for life. The study aims to reveal this role by examining the peculiarities of the current situation of refugees in Ukraine and outlining their rights, clarifying the legal framework for the implementation of the state migration policy and highlighting its goals, means of implementation, principles and priorities, analyzing the difficulties and obstacles during the military conflict. The study used general scientific methods of cognition, in particular, a critical analysis of the available scientific literature on migration policy, compilation of data related to the systematization of priorities for its implementation, and establishment of cause and effect relationships to identify difficulties and obstacles caused by imperfect legislation in this area. It is noted that the goals, means of implementation and basic principles determine the direction of migration management in Ukraine with a view to ensuring security, protecting human rights and promoting stability and development of society. The main focus is on protecting and supporting victims of the conflict and reducing the humanitarian consequences of military aggression. It was found that the current state migration policy creates difficulties in the realization of the rights and protection of war-affected people, complicating the procedures for obtaining refugee status and making it difficult for them to move, including leaving and returning to the country. Such problems worsen the quality of life and security of refugees, reducing their access to basic rights and livelihoods. To improve migration policy, it is necessary to create more transparent and efficient procedures for obtaining refugee status, develop safe routes for movement and return of people who have fled the country, and improve the living conditions of internally displaced persons.

Keywords: socio-political conflicts, migration, conflict resolution, cross-border cooperation, asylum seekers.

Вступ

Визначення ролі державної міграційної політики у гармонізації та захисті прав біженців в умовах воєнного конфлікту є важливим та актуальним напрямом дослідження, яке опирається на парадигму правової регуляції та невизначеності сучасного геополітичного середовища. Під час конфліктів, які провокують масову міграцію, виникає складна динаміка, що потребує комплексного аналізу політичних, правових і гуманітарних питань [6]. Встановлення ефективного механізму міграційної політики передбачає поєднання нормативно-правового регулювання з адаптивними стратегіями, спрямованими на забезпечення не лише фізичного, а й правового захисту біженців, зокрема шляхом забезпечення доступу до відповідних процедур і сервісів [10].

Теоретико-методологічну основу цього дослідження ґрунтується на попередніх напрацюваннях науковців. Так, у роботі О. Шапоренко [15] досліджено сучасні підходи до регулювання міграційних процесів. Автор розглядає їх як систему адміністративно-правових і соціально-економічних заходів. Міграційна політика визначається як система взаємопов'язаних стратегій та заходів, спрямованих на оптимізацію зовнішньої міграції з метою досягнення соціально-економічних цілей розвитку суспільства.

Т. Дракохруст [4] у своїй науковій праці досліджував систему суб'єктів, залучених до формування державної міграційної політики України. Автор зробив акцент на

значущості чіткого законодавчого закріплення повноважень цих суб'єктів. Особливу увагу він приділив новим викликам перед Україною, обумовленим відсутністю візового режиму та легкістю перетину кордону, які потребують підвищеної ефективності діяльності владних структур і чіткого регулювання суспільних відносин у міграційній сфері.

Л. Мосора та ін. [8] розглянули концепцію державної міграційної політики та її основні пріоритети, а також її вплив на економічні процеси в Україні. Автори дослідили основні фактори, що визначають рівень міграційних потоків, такі як заробітна плата, ВВП, рівень зайнятості та конфлікти.

У статті О. Дегтяра та В. Фітковського [3] державна міграційна політика представлена як важливий фактор соціально-економічного розвитку країни. Дослідження базується на аналізі статистичних даних, моделюванні та застосуванні машинного навчання для прогнозування міграційних потоків. Науковці вказують на необхідність використовувати аналітичні підходи для вдосконалення стратегій та підвищення привабливості країни для мігрантів, що сприятиме досягненню більшої ефективності міграційної політики.

А. Ставицька [11] аналізує теоретичні основи та заходи, що проводяться у цій сфері, роблячи акцент на соціальному та правовому захисті мігрантів. Авторка відмітила важливість розв'язання проблем економічного розвитку через підтримку малого та середнього бізнесу, а також заохочення інвестицій в Україну, зокрема за рахунок заощаджень мігрантів. Вона також вказала на потребу розвивати консультаційні послуги та інформаційну базу для мігрантів, щоб покращити якість міграційної політики.

У статті В. Ціватого та М. Марцинюка [13] детально проаналізовано міграційну політику України в умовах пандемії COVID-19. Дослідження описує програми соціальної допомоги, запроваджені Міністерством закордонних справ, спрямовані на допомогу українцям, які залишилися за кордоном через пандемію.

Автор О. Черненко [14] у своїй праці розглядає негативні міграційні процеси в Україні, основною причиною яких є війна, що призводить до втрати значної частини людського капіталу.

У дослідженні, яке провів І. Войналович [2], наголошується, що збройний конфлікт викликав серйозну економічну кризу та масову міграцію з України, наслідком чого може стати погіршення якості людського капіталу й демографічної ситуації. У статті обґрунтовуються нові завдання та визначаються параметри для впровадження ефективних механізмів соціально-гуманітарної політики, спрямованих на збереження людського капіталу України та мінімізацію впливу війни на соціально-економічну систему країни.

І. Цимбалюк та ін. [12] аналізують проблему масової міграції з України, виходячи з даних Верховного комісаріату ООН у справах біженців, і визначають її національний та глобальний вимір. Автори підкреслюють негативний вплив втрати робочої сили на українську економіку, водночас розглядаючи позитивні аспекти масштабної міграції до країн Європейського Союзу. Науковці пропонують стратегії адаптації мотиваційної політики підприємств під умови воєнного стану, систематизуючи принципи ефективного управління мотивацією персоналу, що зберігає ключовий актив у складних умовах.

Отже, у дослідженні здійснено аналіз наукових робіт, що висвітлюють різні аспекти державної міграційної політики України. Дослідження включало аналіз сучасних підходів до регулювання міграційних процесів, визначення основних факторів, що впливають на рівень міграційних потоків, а також вивчення програм соціальної допомоги українцям за кордоном у зв'язку з пандемією COVID-19. Автори робіт

висвітлювали важливі ідеї, такі як соціальний та правовий захист мігрантів, ефективність міграційної політики в умовах конфлікту та пандемії, а також проблеми, що виникають у контексті міграції та відповідні шляхи їх вирішення. Проте серед наукових досліджень відсутні аналізи, спрямовані безпосередньо на розгляд ролі державної міграційної політики у забезпеченні прав і захисту біженців під час воєнного конфлікту. Вказана тема є важливою, проте досі вона не була предметом уваги в наукових дослідженнях, хоча її розгляд може принести цінний внесок у розуміння проблем біженців у зоні воєнного конфлікту та необхідності адекватної державної підтримки.

Мета дослідження – визначення ролі державної міграційної політики у забезпеченні прав та захисті біженців під час воєнного конфлікту.

Завдання дослідження:

- розкрити особливості сучасного стану біженців в Україні та визначити їхні права;
- визначити нормативно-правове забезпечення реалізації державної міграційної політики України та виокремити її цілі, засоби реалізації, принципи та пріоритети;
- проаналізувати труднощі та перешкоди, викликані недосконалістю державної міграційної політики України, під час воєнного конфлікту.

Матеріали та методи. З метою проведення дослідження використовуються загальнонаукові та емпіричні методи пізнання. Було проведено критичний аналіз наукової літератури з теми дослідження: наукових статей, книг та інших джерел, що стосуються реалізації державної міграційної політики в Україні. Використовувалися також такі методи дослідження, як систематизація літературних джерел, класифікація та критичний аналіз відомостей. Індуктивний метод застосовано для систематизації даних щодо пріоритетів державної міграційної політики. Інформація з різних джерел узагальнювалася, класифікувалася та аналізувалася для виявлення труднощів і перешкод, викликаних недосконалістю політики у цій сфері.

Результати

Міграція населення активно впливає на соціальні, економічні та політичні процеси у різних країнах. Для багатьох людей це не лише шлях покращення економічного стану, а й спроба забезпечити безпеку собі та своїй сім'ї. Однак останнім часом міграція перетворилася із можливості покращення життя на необхідність втекти від небезпеки, особливо для українців, які стали біженцями через війну. Це робить важливим швидке реагування державної міграційної політики на потреби та захист українських переселенців [1]. Основними причинами зовнішньої міграції населення України нині є: втеча від війни, збереження власного життя та життя своєї сім'ї. Також люди шукають кращих умов життя, нові професійні можливості та вищу оплату праці. Крім того, міграція обумовлена потребою у зміні кліматичних умов, покращенні сімейних відносин, пошуком роботи через безробіття або економічну нерозвиненість окремих регіонів.

Отже, зміна місця проживання стала не лише економічною необхідністю, але й вибором мільйонів українців через війну на території держави. Міграція також відображає загальні тенденції сучасного світу: люди шукають кращих умов для життя та праці, а також захисту від політичних конфліктів і воєнних загроз. Підвищення міжнародної мобільності та становлення глобального ринку праці ставить питання про актуальність та ефективність міграційних політик, включно з захистом біженців, на передній план державних стратегій та регулювань [14].

Протягом перших трьох місяців повномасштабної війни, Державна прикордонна служба України зафіксувала перетин кордону понад 7,4 млн осіб у двох напрямках, більш як 4,8 млн виїхали з країни. За даними Організації Об'єднаних Націй, станом на 25 квітня 2023 року, понад 8 млн біженців з України перебувають у країнах Європи.

Широкомасштабна війна росії проти України серйозно впливає на демографічну ситуацію, і наслідки цього можуть мати значний вплив у майбутньому [20]. Така потужна міграційна хвиля не тільки породжує виклики у сфері захисту біженців, але й створює соціально-економічну напругу в країнах, що їх приймають, зокрема в питаннях щодо інтеграції, забезпечення прав і соціальних гарантій. Зростаюча чисельність вимушених переселенців спричиняє значний тиск на інфраструктуру та системи соціального забезпечення цих держав.

На рисунку 1 зображена динаміка чисельності внутрішньо переміщених осіб, біженців та осіб, які повернулися.

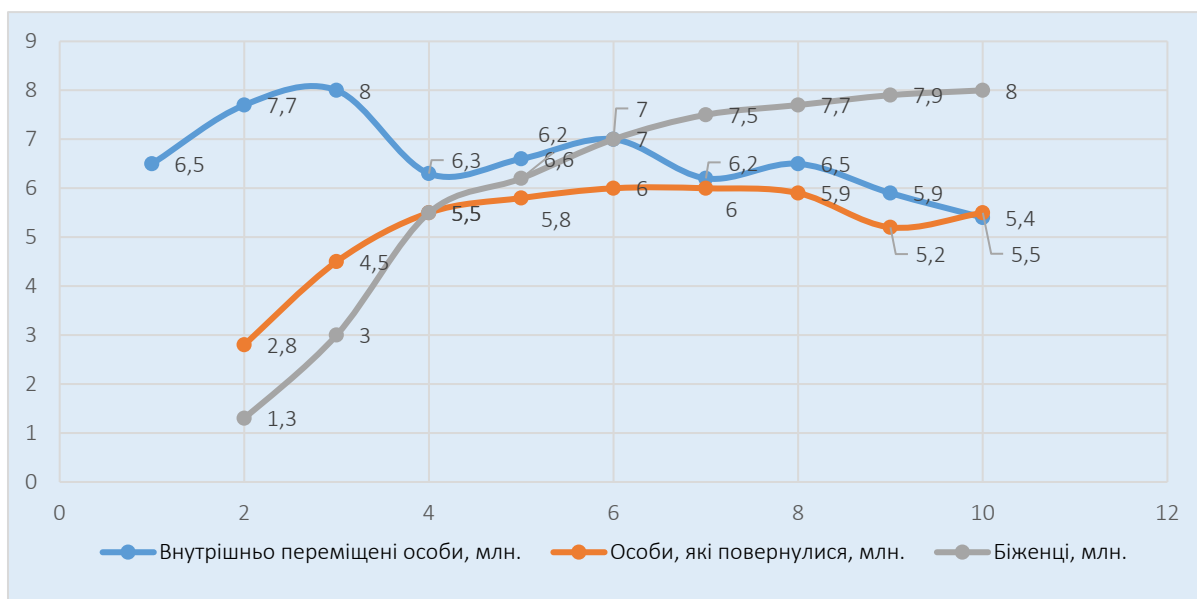


Рис. 1. Динаміка чисельності внутрішньо переміщених осіб, біженців та осіб, які повернулися, млн. осіб.

Джерело: складено авторами на основі [16, 17]

Отже, як показує графік, кількість біженців зростала з 1,3 млн. осіб у квітні 2022 р. до 8 млн. осіб у січні 2023 р.

Важливим завданням сучасної юридичної науки, особливо в контексті розвитку правового статусу біженців в Україні та за кордоном, стає пошук можливостей удосконалення системи захисту прав вимушених переселенців, що має значення як у практичному, так і в теоретичному плані. Проблема біженців стає все більш актуальною у світі. Люди, які шукають притулок через порушення прав у своїй державі, зіштовхуються з новими викликами у країнах, які їх приймають, і можуть зазнавати утисків від місцевого населення. Якість життя вимушених мігрантів залежить від державної міграційної політики. Вона визначає стратегії, що впливають на сприйняття, захист і інтеграцію біженців, і охоплює такі аспекти, як процедури отримання статусу біженця, забезпечення їхніх прав і підтримки у процесі адаптації в новому середовищі [5].

Права та обов'язки біженців в Україні закріплені в Конституції, Законі «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» та Конвенції ООН про статус біженців.

Відповідно до статті 15 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», особа, яка має статус біженця, має аналогічні до громадян України права на [18]:

- свободу пересування, вибір місця проживання, виїзд з території України, за винятком встановлених законом обмежень;
- працю;
- підприємницьку діяльність, яка не суперечить законодавству;
- охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування;
- відпочинок;
- освіту;
- свободу віросповідання і світогляду;
- подання звернень до органів влади та їхніх представників;
- володіння, користування та розпорядження власністю, включно з результатами інтелектуальної діяльності;
- право на оскарження рішень до суду, стосовно дій або бездіяльності органів влади;
- звернення за захистом прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;
- отримання безоплатної правової допомоги.

Отже, розглядаючи широкий спектр прав, які мають особи зі статусом біженця за українським законодавством, важливо розуміти, що це лише одна складова більшої політичної системи – державної міграційної політики. Вона не лише визначає права вимушених переселенців, але й створює основу для їх інтеграції, підтримки та захисту в новій країні чи на новому місці. Права біженців тісно пов'язані з управлінням міграційними процесами, забезпеченням основних потреб і формуванням сприятливого середовища для їх адаптації.

Державна міграційна політика України – це комплекс заходів, які вживає уряд для контролю та управління переміщенням населення і які спрямовані на захист національних інтересів, забезпечення безпеки та цілісності території, а також на підтримку соціального, економічного, демографічного та науково-освітнього прогресу держави [1].

Якщо розширите це поняття, то можна надати власне бачення змісту державної міграційної політики, яка являє собою систему законів, стратегій, процедур і заходів, прийнятих державою для управління міграційними процесами. Вона визначає правила й умови в'їзду, виїзду та перебування іноземців у країні, регулює прийом біженців, визначає процедури надання статусу мігранта, а також встановлює права й обов'язки як мігрантів, так і громадян країни, що приймає. Державна міграційна політика також може включати програми і заходи щодо інтеграції іноземців у соціальний, економічний та культурний контекст країни, враховуючи їхні права, потреби та створюючи сприятливі умови для життя [7].

На рисунку 2 представлені цілі, засоби реалізації та принципи державної міграційної політики України.

Отже, цілі, засоби реалізації та принципи визначають спосіб управління міграційними процесами в Україні, який спрямований на забезпечення безпеки, прав людини та сприяння стабільності та розвитку суспільства.

В умовах воєнного конфлікту державна міграційна політика стає важливим інструментом для захисту та допомоги людям, які змушені залишити свої домівки через загрозу життю і насильство. Пріоритети цієї політики націлені на забезпечення безпеки, гуманне та належне обслуговування біженців, задоволення їхніх основних потреб і захист прав.

ЦІЛІ

1. Зміцнення національної безпеки та захист національних інтересів у сфері міграції.
2. Гарантування захисту українського ринку праці.
3. Подолання негативних наслідків неконтрольованих міграційних процесів і забезпечення ефективного управління ними для сталого соціально-економічного розвитку країни.
4. Запобігання неконтрольованим міграційним процесам та їх наслідкам.
5. Соціальний та правовий захист громадян України, які працюють за кордоном.
6. Створення умов для реалізації прав, свобод, інтересів і виконання обов'язків мігрантів, які перебувають на території України на законних підставах.

ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ

1. Закони та нормативні акти щодо переселення.
2. Органи влади, відповідальні за виконання міграційної політики.
3. Програми державного та регіонального рівнів у цій галузі.
4. Співробітництво з питань міграції з іншими країнами та міжнародними організаціями.
5. Інформаційна підтримка стратегії управління міграцією.

ПРИНЦИПИ

1. Захист національних інтересів України через безпеку у сфері міграції та співпраця з іншими країнами та міжнародними організаціями.
2. Узгодження та співпраця між урядовими органами на національному та міжнародному рівнях у міграційній сфері.
3. Розробка загальнодержавних стратегій у реалізації політики міграції.
4. Контроль за внутрішньою та зовнішньою міграцією.
5. Підтримка повернення українців, що виїхали за кордон, назад у країну.
6. Співпраця між центральними та місцевими органами влади у міграційних питаннях;
використання найкращого світового законодавчого досвіду для реалізації міграційної політики.
7. Захист прав людини і запобігання дискримінації та ксенофобії.

Рис. 2. Цілі, засоби та принципи реалізації державної політики України

Джерело: складено авторами на основі [19]

У таблиці 1 представлено пріоритети державної міграційної політики під час воєнного конфлікту.

Таблиця 1

Пріоритети державної міграційної політики під час воєнного конфлікту

№	Пріоритет	Опис
1	Захист цивільного населення	Першочерговим завданням є забезпечення безпеки мешканців країни від воєнних загроз, що включає надання притулку, евакуацію та захист вразливих груп, таких як жінки, діти й особи з інвалідністю.
2	Гуманітарна допомога та внутрішня евакуація	Розробка та впровадження програм гуманітарної допомоги для внутрішньо переміщених осіб, які втекли від конфлікту, та забезпечення їх необхідними ресурсами та місцем проживання.
3	Координація міжнародної співпраці	Розвиток міжнародної співпраці для забезпечення безпеки і підтримки біженців, спільне планування та виконання дій, спрямованих на допомогу й захист.
4	Моніторинг і реагування	Постійний моніторинг ситуації та оперативне реагування на зростання потреби в евакуації та захисті з урахуванням змін в гуманітарній ситуації.
5	Підтримка соціальної інтеграції	Розробка програм і політик соціальної підтримки, спрямованих на інтеграцію внутрішньо переміщених осіб і біженців у нове соціальне й економічне середовище.

Джерело: складено авторами на основі [5, 9, 12]

Отже, державні пріоритети спрямовані на захист і допомогу постраждалим, а також на зменшення гуманітарних наслідків воєнної агресії.

Україна виконує взяті на себе міжнародні зобов'язання перед шукачами захисту та біженцями. Це відбувається через процедури визначення статусу біженця або особи, що потребує додаткового захисту, а також через розширення основних прав і послуг для таких груп населення. Україна є учасницею Конвенції про статус біженців 1951 року та її Протоколу від 1967 року. Крім того, була ратифікована Четверта Женевська конвенція щодо захисту цивільного населення під час війни, яка охоплює всіх цивільних осіб у разі збройного конфлікту в країні. У 2011 році був прийнятий Закон «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», що передбачає два види захисту: статус біженця та статус особи, яка потребує додаткового захисту. Державна міграційна служба України відповідає за впровадження політики у сфері міграції та захисту.

Україна, відповідно до міжнародного права, ухвалила законодавство, яке регулює процедури визнання осіб біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, і гарантує їм відповідні права. Проте багато шукачів захисту в Україні стикаються з численними перешкодами. У 2019 році було задоволено лише 21% заяв, найменша кількість визнань статусу біженця була надана мігрантам із Сирії та Афганістану. У 2021 році УВКБ ООН зазначило, що лише приблизно 100 осіб щорічно отримує захист в Україні [20].

Недосконала державна міграційна політика створює підґрунтя для появи проблем у забезпеченні прав і захисту біженців під час воєнного конфлікту. Така ситуація породжує певні складнощі: обмежений доступ до процедур отримання статусу біженця; перешкоди для втечі з країни; проблеми з поверненням в Україну з-за кордону;

обмежений доступ до основних прав і засобів до існування. Такі недоліки у міграційній політиці стають серйозним викликом у контексті воєнного конфлікту, погіршуючи безпеку та життєві умови вимушених переселенців (табл. 2).

Таблиця 2

Труднощі та перешкоди, викликані недосконалістю державної міграційної політики

№	Труднощі та перешкоди	Опис
1	Труднощі з доступом до процедури надання захисту	Отримання міжнародного захисту в Україні достатньо складний процес, особливо після початку повномасштабного вторгнення. Після 24 лютого 2022 року Державна міграційна служба України зупинила роботу своїх територіальних підрозділів і систем, проте з 15 березня відновила діяльність у безпечних районах. Незважаючи на це, територіальні органи ДМС продовжують застосовувати воєнний стан як підставу для припинення реєстрації та розгляду заяв на визнання осіб біженцями або такими, що потребують додаткового захисту. Законодавство не обмежує право особи шукати захист в Україні, проте такі люди регулярно позбавляються можливостей отримати необхідний правовий захист [18]. Прохання про надання захисту відхиляються без пояснень чи законних обґрунтувань. Шукачі захисту фактично не мають можливості подати заяву про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту. Необґрунтовані штрафи та навіть затримання за незаконне перебування чи в'їзд, а також загрози примусового повернення до країни, звідки вони втекли, стали реальністю для багатьох шукачів захисту.
2	Перешкоди для втечі з України чи переміщення всередині країни	Українське законодавство передбачає, що всі біженці та особи, які потребують додаткового захисту, мають право на отримання проїзних документів. Однак навіть перед початком воєнних дій їм доводилося довгий час чекати на забезпечення цього права. З уведенням воєнного стану біженцям та особам, які потребують додаткового захисту, стало значно важче отримати або поновити свої документи. Унаслідок обстрілів і відключення електроенергії територіальні органи ДМС опинялися в нестабільному режимі роботи або відмовляли у прийомі заяв на отримання проїзних документів. Відсутність дійсних документів блокує можливість виїзду з України для осіб, які вже отримали захист.
3	Проблеми з поверненням в Україну з-за кордону	Біженцям, які втекли до країн Європейського Союзу, тепер ускладнено повернення в Україну [20]. Також відомо, що деякі українські установи за кордоном не могли оформити документи через неможливість доступу до інформаційних систем в Україні. Деяким

		біженцям відмовляли у видачі посвідчення на повернення та заявляли, що ці документи видають лише громадянам України. Відповідно до пояснень Міністерства закордонних справ України, МЗС не має фінансування для виготовлення посвідчень на повернення особам, яким надано захист України.
4	Труднощі з доступом до основних прав і засобів до існування	Українське законодавство встановлює мінімальні стандарти життя для шукачів захисту та біженців, однак реальні умови прийому не забезпечують цього права. Люди, які не можуть офіційно подати заяви на отримання статусу біженця або особи, яка потребує додаткового захисту, лишаються поза системою захисту та державних послуг, роблячи їх надзвичайно вразливими. Навіть ті, хто отримав довідку про звернення за захистом в Україні, мають лише обмежений доступ до послуг, надання яких передбачає ідентифікацію особи. Цей документ підтверджує, що особа має законне право перебувати на території країни, але не є особистим ідентифікаційним документом. Навіть ті, хто вже має статус біженця чи додатковий захист, повідомляють про дискримінацію у доступі до медичних послуг, освіти та можливостей працевлаштування. Багато біженців і шукачів захисту в Україні висловлюють бажання вивчити мову, знайти роботу чи розпочати бізнес, але без необхідного доступу до засобів для існування їх інтеграція в українське суспільство стає надзвичайно складною.

Джерело: складено авторами на основі [20]

Отже, недосконала міграційна політика в умовах воєнного конфлікту породжує низку проблем, що суттєво ускладнюють процес забезпечення прав і захисту біженців, найважливішою з яких є обмежений доступ до процедур отримання статусу біженця. Така ситуація призводить до тривалого очікування рішень щодо надання статусу, ускладнює виїзд за межі країни або повернення у випадку необхідності. Така ситуація спричиняє загрозу безпеці й життю осіб, які шукають захист, позбавляючи їх можливості користуватися основними правами та необхідними засобами для існування. Успішна міграційна політика вимагає комплексного підходу, який враховує не лише потреби біженців у нагоді, але й потреби та можливості приймаючого суспільства. Створення ефективних програм інтеграції, які сприяють адаптації та включенню біженців у нове соціальне середовище, є важливим кроком для досягнення сталої і позитивної динаміки міграційних процесів. Набуття мовних навичок, навчання та професійна підготовка, а також забезпечення доступу до ринку праці сприяють не лише самореалізації біженців, а й ефективному використанню їхнього потенціалу для розвитку суспільства в цілому.

Отже, завданням держави в умовах збройного конфлікту є не лише надання притулку, а й забезпечення основних потреб біженців та умов для безпечного переміщення. Проте недоліки в міграційній політиці, такі як бюрократичні перешкоди, обмеження доступу до медичної допомоги, житла і працевлаштування, ускладнюють ситуацію та погіршують умови перебування біженців. Така ситуація викликає необхідність системного підходу до забезпечення прав і захисту біженців під час війни,

з метою полегшення їм процедури отримання статусу, надання доступу до основних ресурсів і уникнення перешкод для безпечного пересування та повернення у разі потреби.

Висновки

Отже, державна міграційна політика грає важливу роль у забезпеченні прав і захисту біженців у часи війни. Аналіз особливостей стану біженців в Україні та визначення їхніх прав виявили значний дефіцит підтримки та захисту від держави. Нормативно-правове забезпечення міграційної політики, хоча відображає цілі та завдання, не завжди ефективно реалізоване, що призводить до численних труднощів і перешкод для біженців, у тому числі до обмеженого доступу до основних прав і послуг. Тому необхідно не лише усвідомити наявність цих проблем, але й знайти ефективні рішення для поліпшення міграційної політики з метою кращого захисту прав вимушених переселенців.

Враховуючи високу потребу у захисті та підтримці біженців у часи конфлікту, важливим стає системне удосконалення державної міграційної політики, що передбачає зміцнення нормативного забезпечення, спрямованого на активну підтримку біженців, зокрема спрощення процедур отримання статусу біженця та доступу до послуг, необхідних для життєдіяльності. Такі кроки є ключовими для забезпечення не лише прав і захисту, а й гідного життя для тих, хто опинився у складних умовах унаслідок воєнного конфлікту.

Для подальших досліджень важливо розглянути ефективність заходів, спрямованих на вдосконалення державної міграційної політики, зокрема оцінити успішність зусиль щодо поліпшення умов для біженців у воєнний період. Також важливо визначити механізми інтеграції біженців у суспільство та їх підготовку до повернення у країни проживання після припинення конфлікту. Такі дослідження можуть сприяти подальшій оптимізації міграційної політики та підвищенню якості життя та захисту біженців.

Список використаних джерел

1. Боброва Д. О. Міжнародна трудова міграція та її вплив на ринок праці України в умовах військової агресії РФ. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 82. № 3. С. 216–226.
2. Войналович І. Завдання соціально-гуманітарної політики збереження людського капіталу України в умовах війни. *Modeling the Development of the Economic Systems*. 2023. № 1. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-31> (дата звернення: 28.10.2023).
3. Дегтяр О., Фітковський В. Моделювання процесів реалізації механізмів державної міграційної політики. *Український економічний часопис*. 2023. № 2 С. 22–25. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2023-2-4> (дата звернення: 28.10.2023).
4. Дракохруст Т. В. Суб'єкти формування державної міграційної політики: специфіка їх компетенції та повноважень. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2019. № 38. С. 62-66. DOI: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2019.38.15> (дата звернення: 28.10.2023).
5. Жук Р. Статистичне моделювання зовнішньої трудової міграції з України до країн ЄС. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-84> (дата звернення: 28.10.2023).
6. Казік Т. В., Гнілуша С. І. Міграційна політика України у контексті міжнародного міграційного права. *Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference "Progressive Science and Achievements*. 2023.

7. Литвинчук О. В., Юрківський О. Й. Міграційні процеси в Україні: загрози в умовах російсько-української війни. *Економіка, управління та адміністрування*. 2023 № 2(104). С. 71–78. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2023-2\(104\)-71-78](https://doi.org/10.26642/ema-2023-2(104)-71-78) (дата звернення: 28.10.2023).
8. Мосора Л. С., Федорищак Х. І., Коцеловська Н. Б. Міграційні процеси в глобалізованому суспільстві та роль державної міграційної політики у їх регулюванні. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2022. №6. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-6-02-01> (дата звернення: 28.10.2023).
9. Резворович К. Р. Правова природа судової помилки у цивільному процесі. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 4. С. 99–102. URL: <https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2019/11/4-18-ua/20.pdf> (дата звернення: 28.10.2023).
10. Свидрук І. І., Коцупей В. М. Державне регулювання міграційних процесів в Україні: концептуально-прикладні характеристики. *Економіка та суспільство*. 2021 № 30. С. 36. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-13> (дата звернення: 28.10.2023).
11. Ставицька А. Актуальні аспекти міграційної політики України. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 80. № 1. С. 114–119.
12. Цимбалюк І., Хомюк Н., Зелінська О. Міграція робочої сили в Україні: виклики для управління та мотивації персоналу під час війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-66> (дата звернення: 28.10.2023).
13. Ціватий В. Г., Марцинюк М. П. Міграційна політика України та українська трудова міграція в XXI столітті: інституціональний і стратегічний дискурси в контексті поширення пандемії COVID-19. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2021. № 18. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.18.2021.231978> (дата звернення: 28.10.2023).
14. Черненко Н. Міграційні процеси в умовах війни: шляхи розв'язання проблем. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. № 16. С. 229–235. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.30> (дата звернення: 28.10.2023).
15. Шапоренко О. І. Державна міграційна політика: шляхи регулювання та принципи. *Право та державне управління*. 2019. № 2(2). С. 252–257. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2-2.36> (дата звернення: 28.10.2023).
16. The Displacement Tracking Matrix (DTM). Ukraine South Eastern Europe, Eastern Europe and Central Asia. URL: <https://dtm.iom.int/ukraine> (date of access: 27.10.2023).
17. Ukraine Refugee Situation. Select location/ URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (date of access: 27.10.2023).
18. Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text> (дата звернення: 28.10.2023).
19. Закон України «Про основні засади державної міграційної політики України». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF56900A> (дата звернення: 28.10.2023).
20. Звіт Право на захист «Труднощі, з якими стикаються шукачі захисту та біженці під час воєнного стану в Україні» 2023. URL: <https://r2p.org.ua/storage/page/3848/55c93406de1b881713293948586711f7c705d24d.pdf> (дата звернення: 28.10.2023).